Valiokunnan lausunto StVL 4/2020 vp─ HE 90/2020 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta (HE 90/2020 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etänä):
- neuvotteleva virkamies Matti Sillanmäki, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Mikko Nygård, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Satu Seikkula, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen Kuntaliitto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esitys kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta on osa koronavirusepidemiaan liittyvää kuntien tukemisen toimenpiteiden kokonaisuutta. Tarkoituksena on korvata koronavirusepidemiasta kunnille vuonna 2020 aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia ja näin turvata peruspalvelujen järjestämisen edellytyksiä ja helpottaa poikkeustilanteesta johtuvia kuntien talouden haasteita. Tavoitteena on myös koronavirusepidemian leviämisen hidastamiseksi toteutettujen rajoitusten lapsille ja nuorille sekä iäkkäille henkilöille aiheuttamien kielteisten vaikutusten lieventäminen.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, on koronavirusepidemian ja rajoitustoimenpiteiden tarkkoja vaikutuksia kuntatalouteen vielä mahdotonta arvioida. Poikkeustilanteen kestolla ja laajuudella on olennainen vaikutus kuntien tuloihin ja menoihin. Kuntatalouden kehitys on ollut heikkoa ja näkymät vaikeat jo useamman vuoden ajan ennen koronavirusepidemiaa. Kuntien tukemi-

sessa onkin erotettava koronakriisin välittömät vaikutukset kuntatalouden pitkän aikavälin rakenteellisista ongelmista.

Valiokunta pitää perusteltuna, että kuntatalouden tuki koostuu eri osista, joilla tukea kohdennetaan eri tavoilla koronaepidemiasta kärsineille alueille. Suurin erä kohdennetaan kunnallisveron tuoton heikentymisen perusteella (370 milj. euroa). Tasasuuruisella erällä kompensoidaan kaikille kunnille talouden heikentymistä esimerkiksi maksutuottojen vähenemisen ja kustannusten kasvun vuoksi (180 milj. euroa).

Kohdentamalla osa valtionosuuden lisäyksestä kunnan alle 18-vuotiaiden asukkaiden määrän mukaan pyritään osaltaan vahvistamaan kuntien edellytyksiä lasten, nuorten ja perheiden tukipalvelujen järjestämiseen (112 milj. euroa). Saadun selvityksen mukaan lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan koronaviruksen jälkihoidossa yhteensä noin 320 miljoonan euron panostuksella, josta valtionosuuden lisäys on osa.

Valiokunta edellyttää, että rahoitus kohdentuu lasten, nuorten ja perheiden arjessa selviytymistä vahvistavien sosiaalihuollon palvelujen lisäresursointiin sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin poikkeusolojen aiheuttamien pitkäaikaisten negatiivisten seurausten ja kalliiden erityispalvelujen tarpeen lisääntymisen välttämiseksi.

Lisäksi pyritään turvaamaan iäkkäiden henkilöiden palvelujen toimivuutta kohdentamalla osa valtionosuuden lisäyksestä kunnan 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrän mukaan (60 milj. euroa). Määrärahan lisäys on tarkoitettu koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilan vaikutusten tasoittamiseksi ja sosiaalisten ongelmien torjumiseksi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että osana kokonaisuutta tuetaan myös omaishoitoperheitä ja erityisesti omaishoitajia. Useiden omaishoitajien hoitovastuu läheisensä hoidosta on lisääntynyt karanteenijärjestelyjen sekä päivätoiminnan palvelujen ja lyhytaikaishoitopaikkojen sulkemisten vuoksi.

Valtionosuuksiin lisätään 17,7 miljoonaa euroa vanhuspalvelulain muutoksen perusteella. Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia korotetaan 0,05 prosenttiyksiköllä. Uusi valtionosuusprosentti olisi 25,51 prosenttia ja kuntien omarahoitusosuus 74,49 prosenttia. Muutos liittyy iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon uudesta henkilöstömitoituksesta vuonna 2020 aiheutuvien kustannusten korvaamiseen kunnille. Ehdotettu valtionosuusprosentin muutos on riippuvainen hallituksen esitykseen HE 4/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymisestä.

Valiokunta toteaa, että kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 2 momentin mukaisesti uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtionosuuksien lisäykset käytetään palveluihin, joihin ne on kohdennettu, ja että kohdentumista kunnissa seurataan tarkasti ja säännöllisesti.

Valiokunnan lausunto StVL 4/2020 vp

Koronaviruksen aiheuttama pandemia lisää sairaanhoitopiirien kustannuksia erityisesti lisääntyneinä tehohoidon ja vuodeosastohoidon kustannuksina, virustestauksina, suojavälineistä ja henkilöstön koulutuksesta aiheutuvina lisäkustannuksina sekä pandemiaan varautumisesta syntyvistä kiinteistä menoista, joita ei kyetä kattamaan maksutuloilla. Kiireettömiä hoitoja on siirtynyt tehtäväksi myöhemmin, minkä vuoksi sairaanhoitopiireiltä jää saamatta myynti- ja maksutuloja, sovittua ja tilattua tuotantoa jää toteuttamatta ja hoitotoimenpiteitä siirtyy vuodelle 2021. Toisaalta kuntien menot ovat tältä osin ainakin väliaikaisesti pienentyneet.

Hallituksen esitykseen sisältyvien kuntien peruspalvelujen valtionosuuskorotusten lisäksi hallitus on päättänyt kompensoida sairaanhoitopiireille koronakriisin aiheuttamia lisäkustannuksia. Vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioon sisältyy sairaanhoitopiireille 200 milj. euron avustus koronavirustilanteen aiheuttamien kustannusten ja mahdollisten alijäämien kompensointiin. Kuntien ja sairaanhoitopiirien tukemisen kokonaisuus lisätalousarvioesityksessä on yhteensä noin 1,4 mrd. euroa. Valiokunta pitää selvänä, että tukipaketin riittävyyttä tulee seurata ja tarvittaessa tukea on lisättävä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.6.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok (osittain)
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Juhana Vartiainen kok (osittain)
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Petri Huru ps
varajäsen Katja Hänninen vas
varajäsen Paula Werning sd

Valiokunnan lausunto StVL 4/2020 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen